Opačný je prípad rozštiepenia štruktúrnej a sémantickej motivácie:

úpal - - - upáliť ; *zástrel - - - zastrelit*
s pálit *s strelit*

Z hľadiska stanovenia alternácií je pre nás však rozhodujúci formálny faktor

Koexistencia rôznych typov slovotvornej dvoj- a polymotivovanosti (*odchod, prechod, rozchod, návar, nános, nálet* atd) nás vedie k záveru, že každý typ sa v morfonologickej i slovotvornej analýze musí posudzovať osobitne, vzhľadom na každé zo súčasne motivujúcich slovies Iba tak sa môže komplexnejšie zachytit rôznost jednotlivých morfonologickych zmien

Ak máme vyriešený problém viacnásobnej motivácie a na základe sémantických a formálnych kritérií stanovený vzťah motivát — motivant (motivanty), pristupujeme k analyze alternácií, ktora nevyhnutne predpokla dá riešenie smeru alternácie

Alternanty tvoria v jazykovom povedomí jednu morfonému, ktorá je reprezentovaná alternantou základnou, východiskovou, vo vztahu k nej sa druhá(é) javí(ia) ako sekundárne Určenie smeru alternácie teda spočíva vo vymedzení základných a sekundárnych alternánt alternačného radu V synchrónnom pláne možno vymedziť silnú alternantu z fonologického hľadiska napr zubné spoluhlásky môžu byt len východiskovymi alternantami vo vzťahu k spoluhláskam palatálnym — d/ď, t/t, n/ň alebo zadopodnebné spoluhlásky môžu byť len východiskovými alternantami vzhladom k alternantám sykavkovým tupým alebo ostrým — k/c, k/č, h/ž

Morfonologické hľadisko vychádza z funkcie, ktorú daná alternácia plní pri stavbe slova alebo tvaru V tomto zmysle sa za základnú považuje tá alternanta, ktorá vystupuje vo fundujúcom slove derivačnej dvojice Tak napr z derivačných dvojíc *hodit — hod, naletiet — nálet, hanit — hana* jednoznačne vyplýva usporiadany alternačný rad d/d, ť/t, ň/n Podobne z odvodzovacích dvojíc *tiect — tok, zamlčat — zámlka, bežat — beh* alternačný rad c/k, č/k, ž/h Mluvnice češtiny 1 (1986) tieto prípady definuje ako inverzné alternácie alebo tzv tvrdnutie

Pri určení smeru alternácií sa opierame o slovotvornu interpretáciu, v ktorej postupujeme podľa perspektívneho princípu — od motivujúceho slova k slovu motivovanému Takto vymedzené kritériá nám boli smerodajné pri vybere konečného súboru motivovaných slov

V materiálovej časti uvádzame na prvom mieste frekvenciu derivátu podľa *Retrográdneho slovníka slovenčiny*, potom nasleduje zoznam motivátov, motivantov a alternácie, ktorými sa líšia členy motivačnej dvojice Alternácie chápeme ako sekundárny formant bezsufixálneho slovotvorného

postupu Pri ich určení vychádzame zo zakladného infinitívneho tvaru slovesa Tam, kde sa infinitív hláskovo líši od odvodeného substantíva, za východiskovú podobu pokladáme vzhľadom k funkčnej bezpríznakovosti 3 osobu singuláru indikatívu prézenta (v prípadoch typu *nájom, podnájom, prenájom, zájom, rast, nárast, obrast, dorast, zrast, vzrast, návej, závej, nápoj, stoj, zástoj, prestoj* a pod)

Pri analýze alternácií v analogických derivátoch je nám smerodajná hniezdová interpretácia spomenutých odvodenín Za motivujúci pokladáme východiskový člen slovotvorného hniezda, ku ktorému sa analogický derivát radí na základe totožnej koreňovej morfémy (*úkon ← konat, nádrž ← držať, úsvit ← svitat*) Inak postupujeme tam, kde má miesto rozštiepenie sémantickej a štruktúrnej motivácie Východiskom pre určenie alternácií je štruktúrny člen motivačnej dvojice

V rámci súboru, ktorý vytvára 1332 lexikálnych jednotiek, sa sledujú tieto kvantitatívne parametre

a) celkový počet alternácií jedného typu,

b) relatívna početnosť (pravdepodobnosť) daneho typu alternácie v rámci konečného počtu všetkých alternácií

Ukážka materiálovej časti

F	MOTIVÁT	MOTIVANT	ALTERNÁCIE	Č	N	D	V	O	M
34	skok ——	skočit	č/k			/			
2	náskok ---- s	naskočiť skočiť	č/k,a/á			/	/		
1	záskok ——	zaskočit zaskakovat	č/k,a/á a/á			/			
1	predskok ——	skočit	č/k			/			
1	odskok ——	odskočit	č/k			/			
1	podskok ——	podskočit	č/k			/			
1	preskok ——	preskočit	č/k			/			
1	prískok ——	priskočit	č/k,i/í			/			
1	doskok ——	doskočit	č/k			/			
1	poskok ——	poskočit	č/k			/			
1	zoskok ——	zoskočiť zoskakovať zoskákat	č/k a/o á/o			/			
1	úskok ——	uskočit uskakovat	č/k,u/ú a/o,u/u			/			
1	výskok ——	vyskočit	č/k,i/í			/			